

Podstawowe pytania i odpowiedzi o prawie autorskim w bibliotece

Spis treści

Podstawowe pytania i odpowiedzi o prawie autorskim w bibliotece.....	1
Jak upubliczniać zasoby, które są objęte prawami autorskimi?.....	1
Jakie są możliwości opracowywania i adaptacji tekstu chronionego prawem autorskim?.....	1
Czym różni się prawo własności egzemplarza od posiadania praw autorskich do niego?.....	2
Jak wygląda kwestia praw autorskich w przypadku skanów i zdjęć?.....	2
Jak wygląda sytuacja dotycząca praw autorskich i licencjonowania prac osób małoletnich?	2
Czy można korzystać z printscreenów stron WWW w publikacjach i na jakich warunkach?	2
Kiedy i pod jakimi warunkami pracodawca nabywa prawa autorskie majątkowe do utworu stworzonego przez pracownika?	2
Co jest potrzebne do opublikowania zdjęcia z wizerunkiem osoby na wolnej licencji?	3
Jak działają licencje Creative Commons?.....	3
Czy w bibliotece można zorganizować pokaz filmowy?.....	4
W jaki sposób mogę wykorzystać licencje Creative Commons do udostępnienia swoich prac?....	4
Co stanie się, gdy zmienię zdanie?.....	4
Co to jest dozwolony użytek i jak się do niego mają licencje Creative Commons?.....	4
Jak prawidłowo oznaczyć zdjęcie na licencji Creative Commons?.....	5
Czy można kserować książki i inne materiały w bibliotece?.....	5
Czy wykładowca może zgodnie z prawem udostępnić nam tekst wymagany do egzaminu lub zająć?	5

Jak upubliczniać zasoby, które są objęte prawami autorskimi?

Skorzystanie z utworu chronionego prawem autorskim wymaga zgody uprawnionego, chyba że odbywa się w ramach dozwolonego użytku. W sytuacjach wykraczających poza dozwolony użytek musimy znaleźć osobę uprawnioną do zarządzania prawami do utworu (którą może być autor lub podmiot posiadający prawa majątkowe do utworu). Uprawniony może udzielić nam zgody na korzystanie z utworu (licencji), za którą może zażądać wynagrodzenia.

- W większości przypadków, aby skorzystać z utworu, wystarczy zawrzeć z uprawnioną osobą niewyłączną umowę licencyjną. Nie musi być ona zawarta na piśmie, więc uzgodnienie postanowień poprzez e-mail będzie prawnie skuteczne.
- Można również nabyć autorskie prawa majątkowe od osoby uprawnionej albo zawrzeć umowę licencji wyłącznej. Nabycie praw powoduje, że użytkownik staje się uprawnionym, co zwiększa jego pewność co do możliwości korzystania z utworu w przyszłości. Oba rodzaje umów wymagają wersji pisemnej.

Jakie są możliwości opracowywania i adaptacji tekstu chronionego prawem autorskim?

Zgodnie z polskim prawem stworzenie opracowania utworu nie wymaga uzyskania zgody twórcy oryginału. Taką zgodę trzeba jednak uzyskać, aby z opracowania skorzystać lub rozporządzać nim, czyli np. wydać tłumaczenie utworu literackiego czy wystawić sztukę będącą jego adaptacją. Przepisy o dozwolonym użytku nie zawierają w zasadzie wyjątków od tej zasady.

Czym różni się prawo własności egzemplarza od posiadania praw autorskich do niego?

Właściciel egzemplarza może korzystać z utworu jedynie w zakresie dozwolonego użytku, nie ma żadnych praw do zawartego w nim utworu. Dlatego też np. uruchomienie wypożyczalni płyt DVD wymaga uzyskania zgody właścicieli praw autorskich do filmów, a nie tylko zakupienia samych płyt. Właściciel praw autorskich może natomiast korzystać z utworu w pełnym zakresie swoich praw.

Jak wygląda kwestia praw autorskich w przypadku skanów i zdjęć?

Gdy skanujemy (digitalizujemy) lub fotografujemy utwór jedynie w sposób techniczny, dokonujemy tzw. zwielokrotnienia utworu, czyli tworzymy jego kopie. Jeżeli w tym procesie dochodzi do twórczego przekształcenia skanowanego lub fotografowanego dzieła, powstaje utwór zależny, czyli opracowanie. Samo stworzenie opracowania nie wymaga niczyjej zgody, ale jeśli chcemy korzystać z opracowania i rozporządzać nim, musimy mieć zgodę właściciela praw autorskich do oryginału. Należy pamiętać o oznaczeniu twórcy i utworu pierwotnego w opracowaniu. Korzystając z opracowania, musimy dysponować dwiema zgodami: zgodą twórcy oryginału oraz zgodą uprawnionego do opracowania (jeżeli sami nim nie jesteśmy). Z kolei, jeśli działamy w ramach dozwolonego użytku, nie musimy uzyskiwać zgody od właściciela praw autorskich do utworu.

Jak wygląda sytuacja dotycząca praw autorskich i licencjonowania prac osób małoletnich?

Osobie małoletniej jako twórcy przysługują takie same prawa do autorstwa jak osobie pełnoletniej. Nie ma tu znaczenia wiek, stan psychiczny czy zdolność do czynności prawnych. Udzielenie licencji (związane z prawem autorskim majątkowym) jest czynnością prawną. Zgodnie z prawem cywilnym, aby była ona ważna, potrzebna jest zgoda przedstawiciela ustawowego (rodzica, opiekuna).

Czy można korzystać z printscreenów stron WWW w publikacjach i na jakich warunkach?

Printscreen to zapisywanie aktualnego obrazu ekranu w formie pliku graficznego. Jeżeli chcesz wykorzystać printscreen, możesz powołać się na wyjątek prawa autorskiego, jakim jest dozwolony użytek osobisty i prawo cytatu. Warunkiem posługiwania się cytatem jest funkcja, jaką pełni, czyli wyjaśnienie, analiza krytyczna, nauczanie lub to, że przemawiają za nim tzw. prawa gatunku twórczości (parodia, pastisz).

Kiedy i pod jakimi warunkami pracodawca nabywa prawa autorskie majątkowe do utworu stworzonego przez pracownika?

Pracodawca nabywa prawa autorskie majątkowe do utworu, który pracownik stworzy w wyniku wykonywania swoich obowiązków. Na przykład wydawca gazety nabywa prawa do artykułu napisanego przez zatrudnionego w redakcji dziennikarza (dotyczy to jednak tylko dziennikarzy zatrudnionych na umowę o pracę). Nie nabędzie jednak praw do narysowanej przez tego dziennikarza grafiki, choćby tę grafikę rysował w czasie pracy, chyba że obok pisania artykułów dziennikarz ma w zakresie swoich obowiązków „tworzenie grafik. Poza tym, że utwór musi powstać w wyniku wykonywania obowiązków pracowniczych, to pracodawca musi dokonać przyjęcia

utworu. Szczególny przepis ustawy lub sama umowa o pracę mogą regulować te kwestie odmiennie. Np. w przypadku utworów naukowych pracodawca ma jedynie pierwszeństwo opublikowania, a ewentualne szersze nabycie praw należy wyraźnie uregulować w umowie. Zakres obowiązków pracowniczych wynika przede wszystkim z umowy o pracę, ale też z innych dokumentów takich jak regulamin pracy. O zakresie tych obowiązków mogą też czasami decydować bieżące polecenia pracodawcy, nawet ustne. Jednak im mniej wyraźnie i wiarygodnie jest sprecyzowany ten zakres, tym więcej wątpliwości czy istotnie doszło do nabycia praw.

Co jest potrzebne do opublikowania zdjęcia z wizerunkiem osoby na wolnej licencji?

Należy posiadać prawa autorskie do zdjęcia, a ponadto zgodę osoby, której wizerunek znajduje się na zdjęciu. Zgoda nie jest wymagana w trzech przypadkach:

1. gdy osoba portretowana otrzymała umówione wynagrodzenie i nie zastrzegła zakazu publikacji;
2. gdy osoba portretowana jest powszechnie znana, a wizerunek wykonano w związku z pełnieniem przez nią funkcji publicznych, w szczególności politycznych, społecznych i zawodowych;
3. gdy osoba stanowi jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza.

Na wykorzystanie wizerunku dzieci (osób małoletnich) potrzebna jest pisemna zgoda rodzica (opiekuna prawnego)

Jak działają licencje Creative Commons?

Podstawą licencji Creative Commons jest prawo autorskie, tak więc mogą być one stosowane do publikacji wszystkich rodzajów utworów objętych ochroną prawa autorskiego, np. książek, stron internetowych, blogów, zdjęć, filmów, nagrań wideo, piosenek i innych nagrań dźwiękowych i wizualnych. Prawo autorskie chroni także programy komputerowe, jednak nie zalecamy stosowania licencji Creative Commons do publikacji programów lub ich dokumentacji. Licencje Creative Commons pozwalają określić warunki, na jakich inni mogą skorzystać z Twoich praw autorskich – na przykład z prawa do kopiowania utworu, do tworzenia na jego podstawie kolejnych utworów (tzw. utworów zależnych), prawa do rozprowadzania utworu i (lub) uzyskiwania z tego korzyści majątkowej. Licencje te nie ograniczają zawartego w prawie autorskim prawa do dozwolonego użycia utworu. Licencje nie pozwalają też na kontrolę tych elementów, których nie chroni prawo autorskie, na przykład pomysłów lub idei. Licencje Creative Commons zobowiązują każdego, kto będzie miał kontakt z utworem, do wykorzystywania go zgodnie z licencją. Oznacza to, że jeśli Paweł posiada kopię utworu, który Ty udostępniłeś na licencji Creative Commons, to może przekazać jego kopię Gawłowi, a Gaweł również będzie miał prawo wykorzystać utwór – ale tylko zgodnie z licencją Creative Commons. W ten sposób zostają zawarte osobne umowy licencyjne z Pawłem i Gawłem. Jednak – co jest bardzo ważne – w obydwu przypadkach to Ty jesteś Licencjodawcą (a nie np. Paweł wobec Gawła). Licencje Creative Commons udostępniane są w trzech wersjach: jako Przystępne Podsumowanie (tekst zrozumiały dla przeciętnego użytkownika), Tekst Prawny (tekst przeznaczony dla prawników) oraz Metadane, które potrafią odczytywać komputery i programy. Aby skorzystać z licencji Creative Commons, nie musisz niczego podpisywać ani zawierać z nami umowy. Wystarczy, że klikniesz na naszej stronie w link „Publikuj” lub wejdiesz bezpośrednio na stronę i wybierzesz odpowiednią licencję.

Czy w bibliotece można zorganizować pokaz filmowy?

Jest to kontrowersyjna sprawa, która zależy od interpretacji. Według interpretacji MKiDN wyświetlanie filmów w bibliotece nie podlega dozwolonemu użytkowi w ramach art. 28 ustawy o prawie autorskim. Według wielu prawników podczas zajęć prowadzonych w ramach bibliotecznych KF-ów można okazywać fragmenty lub filmy w całość, o ile są w posiadaniu biblioteki i ściśle wiąże się z realizacją oświatowych zadań biblioteki.

W jaki sposób mogę wykorzystać licencje Creative Commons do udostępnienia swoich prac?

Najpierw musisz określić warunki, na jakich chcesz udostępnić utwór – pomoże Ci w tym strona <http://creativecommons.org/choose/>. Jeśli licencjonujesz utwór znajdujący się w internecie, to po wybraniu odpowiadającej Ci licencji należy zgodnie z instrukcjami zawartymi na stronie przekopiować wygenerowany kod HTML do kodu własnej strony. Kod ten będzie automatycznie generował znaczek „Pewne prawa zastrzeżone” oraz oświadczenie, że praca jest opublikowana na określonej licencji Creative Commons. Kod HTML zawiera również metadane, dzięki którym twoja praca zostanie zindeksowana przez wyszukiwarki przeszukujące internet pod kątem treści na licencjach Creative Commons (np. <http://creativecommons.org/find/> lub <http://search.yahoo.com/cc>). Metadane mogą być także elementem samego pliku z utworem, który chcesz udostępnić. W wypadku prac publikowanych poza internetem, po dokonaniu wyboru licencji należy oznaczyć tę pracę napisem „Ta praca objęta jest licencją Creative Commons Polska [nazwa odpowiedniej licencji]. Aby zapoznać się z kopią licencji, należy odwiedzić stronę [URL licencji], lub wysłać list do Creative Commons, 543 Howard St., 5th Floor, San Francisco, California, 94105, USA.” Możesz również opatrzyć utwór symbolem “Pewne Prawa Zastrzeżone” (dostępnym pod adresem <http://creativecommons.org/images/public/somerights20.pl.png>) lub symbolami wybranych warunków licencyjnych. Dobrym miejscem na umieszczenie takich informacji są okładki i pierwsze strony książek, opakowania płyt CD, DVD lub taśm wideo, itp.

Co stanie się, gdy zmienię zdanie?

Raz udzielone licencje Creative Commons są nieodwoływalne. Oznacza to, że nie możesz zabronić osobie, która uzyskała Twój utwór na licencji Creative Commons, wykorzystywania go zgodnie z warunkami licencji. Wolno w dowolnej chwili wstrzymać dystrybucję utworu na licencji Creative Commons, jednak taki krok nie wiąże się z wycofaniem z obiegu wszelkich kopii tegoż utworu już udostępnionych na licencji Creative Commons, w tym wiernych kopii, kopii zawartych w utworach zbiorowych czy też adaptacji utworu (w zależności od typu licencji). Licencja jest ważna tak długo, jak długo nie dojdzie do jej wygaśnięcia – co następuje z chwilą naruszenia jej postanowień lub po upływie okresu obowiązywania praw autorskich do utworu. Należy więc dobrze przemyśleć wybór licencji Creative Commons.

Co to jest dozwolony użytek i jak się do niego mają licencje Creative Commons?

W szczególnych przypadkach ustawa zezwala na legalne wykorzystanie utworów chronionych normalnie prawem autorskim. Dotyczy to wykorzystywania utworu na własne potrzeby (bez publikacji) czy kopiowania go na użytek własny i bliskich sobie osób. Takie właśnie przypadki nazywamy dozwolonym użytkowaniem. W ramach dozwolonego użytku możemy korzystać z utworów

nawet bez zgody ich twórców (np. można skopiować bratu kupioną legalnie płytę muzyczną lub od kolegi ze studiów skserować podręcznik dla potrzeb własnej nauki). Licencje Creative Commons w żaden sposób nie ograniczają swobód zapewnionych przez zasadę dozwolonego użytku.

Jak prawidłowo oznaczyć zdjęcie na licencji Creative Commons?

Prawidłowe oznakowanie licencji odbywa się według poniższych schematów, samo zaś oznakowanie technicznie może zostać zastosowane w dowolny sposób który nie będzie utrudniał użytkownikowi zapoznanie się z informacją o autorze, licencji i źródle. Co do ilustracji czy zdjęć na stronach i w publikacjach drukowanych/zwartych zwykle stosuje się praktykę opisywania zdjęć pod obrazkiem lub zbiorczo na końcu wpisu czy danej strony, na której je wykorzystano lub w książkach jako spis ilustracji na końcu książki.

© [Lista autorów], licencja: CC-BY 3.0 (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>)

Do utworu zależnego, jeśli ma być udostępniony na innej licencji:

© [Lista autorów], źródło: [link do materiału oryginalnego] licencja źródła: [CC -BY 3.0] (link do: <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.pl>), licencja: (dowolna wg wyboru autora utworu zależnego).

Zapis można modyfikować, pamiętając o konieczności umieszczenia wszystkich trzech podstawowych elementów: listy autorów, licencji oraz linku do treści licencji.

Czy można kserować książki i inne materiały w bibliotece?

Art. 28 mówi, że biblioteki mogą nieodpłatnie udostępniać egzemplarze utworów. Nie ma znaczenia czy pożyczamy pozycję do domu, czy siadamy do niej w czytelni – po jej otrzymaniu wchodzimy w sferę swobodnego, dozwolonego użytku. Nie ma żadnych przeciwwskazań, żeby rozpocząć powielanie. Jediną przeszkodą mogą być wewnętrzne przepisy i regulaminy, ale nie wynikają one z prawa autorskiego – to po prostu zarządzenie władz uczelni lub biblioteki.

Czy wykładowca może zgodnie z prawem udostępnić nam tekst wymagany do egzaminu lub zajęć?

Tak. Prócz „zwykłego” dozwolonego użytku mamy artykuł 27, który mówi, że instytucje naukowe i oświatowe mogą w celach dydaktycznych sporządzać egzemplarze fragmentów utworów. To oznacza w szczególności, że pracownik takiej instytucji może kserować materiały dla studentów, których uczy.